

On bereikbaar

De reis naar vrijheid
en veiligheid

Vier overwinningsverhalen
door Anki Dunnewind-Hengelaar

De helft van de opbrengst van het boek *On bereikbaar* wordt geschonken aan organisaties in de herkomstlanden van de vrouwen, die als doelstelling hebben de positie van vrouwen te verbeteren door middel van bewustwordingsprogramma's en scholing.

Vier overwinningsverhalen
door Anki Dunnewind-Hengelaar

Voorwoord	7
Inleiding	11
In Irak	17
Het verhaal van Nawroz	19
Achtergronden	43
In Afghanistan	51
Het verhaal van Abagull	53
Achtergronden	69
In Somalië	79
Het verhaal van Ceebla	81
Achtergronden	103
In Angola	115
Het verhaal van Isabella	117
Achtergronden	137
Verklarende woordenlijst	145
Bronnen	163
Over de auteur	167
Register	171
Samenvatting	178
Citaten Nawroz, Abagull, Ceebla en Isabella	179

Voorwoord

In dit boek staan verhalen van vluchtelingenvrouwen die in Nederland wonen. Zij zijn afkomstig uit Afghanistan, Angola, Irak en Somalië. Landen die onderling zeer verschillend zijn en cultureel onvergelijkbaar met Nederland. Alle vier vertellen ze overtuigend naturel en persoonlijk. Er is hen ruimte geboden om te praten over zichzelf en de dingen die ze meemaken. Daardoor kunnen ze ons duidelijk maken wat voor persoon ze zijn. Hoe ze zijn omgegaan met het vluchtelingenschap, met die enorme stap om alles in hun geboorteland achter te laten. En wat er met hen gebeurde toen zij hier in Nederland bescherming zochten en een nieuwe toekomst konden opbouwen. Al lezend is het alsof de vrouwen afzonderlijk bij je op bezoek komen.

De verhalen zijn bouwstenen van hun nieuwe identiteit. Een identiteit die dieper gaat, rijker is dan de algemene karakteristieken die zij kregen toebedeeld als lid van de groep vluchtelingen. En dat maakt dat de onderlinge afstand én de afstand tot Nederland kleiner wordt. Misschien wel wegvalt. Er is herkenning op het niveau van de individuele worsteling, de afwegingen bij keuzes, de omstandigheden die worden ervaren.

Daarmee levert dit boek een aandeel in het antwoord op relevante vragen die er leven over vluchtelingen. Vragen als: om wat voor soort mensen gaat het, wat zijn hun drijfveren, hoe verhouden ze zich tot de Nederlandse samenleving? Het antwoord op deze vragen is de basis voor wederzijds begrip. En begrip op haar beurt is voorwaarde voor acceptatie en respect. Betekent dit dat je polarisatie kunt bestrijden met het vertellen van persoonlijke verhalen? Het is in ieder geval een heel goede start en vereist nog wel één andere

Namelijk een open oor of een open blik. Maar u leest dit boek, dat maakt mij optimistisch.

De verhalen in dit boek zijn bijzondere, individuele verhalen die mij zowel in het hart als in mijn hoofd raakten. Het boek zette mij aan tot nadenken over wat er om me heen gebeurt. In de dagelijkse media gaan de verhalen over vluchtelingen bijna altijd over mannen. En dat is bijzonder als je je realiseert dat ca 50 procent van de vluchtelingen wereldwijd vrouw is.¹ In Nederland was in 2017 van de 16.075 asielaanvragers 27% vrouw.²

De individuele verhalen staan in groot contrast met hoe er doorgaans over vluchtelingen wordt geschreven, namelijk alsof het om een eenduidige groep gaat. ‘Ze’ zijn slachtoffer van oorlog en geweld; ‘het’ zijn gelukszoekers; ‘het’ zijn potentiële IS-strijders; ‘het’ zijn hoog opgeleide mensen; ‘ze’ komen allemaal in bootjes via de Middellandse Zee. Door veelvuldig op deze wijze over een groep mensen te schrijven, krijgen ze ‘collectieve eigenschappen’ toebedeeld. Dat gebeurt ongeacht of de eigenschappen die worden toegeschreven positief of negatief geladen zijn. Voor vluchtelingen als groep geldt dat het vrijwel altijd negatieve eigenschappen zijn. Goed nieuws is immers zelden ‘nieuws’.

De verhalen in dit boek laten zien dat meningsvorming veel minder snel polariseert bij een verhaal van een individuele vluchteling. Onafhankelijk van het feit of u vluchteling

1 Dit cijfer geldt in 2017 als het wereldwijd aandeel van vrouwen en meisjes in de populatie vluchtelingen. In West-Europa lag dat aandeel ca. 10% lager (bron: UNHC, ‘Global Trends Forced Displacement in 2017’ p. 59)

2 Tabel *Eerste asielaanvragen naar geslacht* (top 5 herkomstlanden 2017)
Bron: <https://www.vluchtelingenwerk.nl/feiten-cijfers/cijfers/bescherming-nederland>

3 ‘Polarisatie: Inzicht in de dynamiek van wij-zij denken’, Bart Brandsma in Media, 2016.

bent of niet, herkent iedere lezer van dit boek zich meer in de karakteristieken van de ene dan in die van de andere persoon. Aan dat 'anders' zijn ontleent iedere persoon immers een deel van zijn of haar identiteit.

Het 'anders' kan ook worden gebruikt om zich af te zetten. Als dat met veel energie gebeurt, polariseert de wij-tegen-zij tegenstelling. Deze ontwikkeling zien we in onze samenleving volop gebeuren. Polarisatie³ overheerst regelmatig in de gesprekken over migratie en verscherpt bijvoorbeeld de opvattingen over de invloed van de **islam** in onze samenleving. De uitersten komen dan tegenover elkaar te staan en de aanhangers bereiken elkaar niet meer met argumenten. Men graaft zichzelf steeds verder in, in de eigen overtuigingen. En intussen wordt iedereen met een genuanceerde mening en open vragen steeds minder gehoord.

Gelukkig zijn er velen die niets liever willen dan de nuance en het begrip terugbrengen in de dialoog door voeding te geven aan de vragen die er leven bij iedereen die ervoor kiest niet bij een van de uitersten te zitten.

Naar mijn overtuiging levert dit boek met de individuele verhalen van deze vier vluchtelingenvrouwen een bijdrage in het nuanceren van meningen over vluchtelingen.

Jan van der Werff
directeur bestuurder VluchtelingenWerk Oost Nederland

Inleiding

Toekomstplannen kunnen onbereikbaar worden als de situatie in een land verslechtert. Die verslechtering kan heel snel plaatsvinden maar kan ook zo geleidelijk gaan dat mensen, soms tegen beter weten in, nog heel lang blijven hopen dat het in hun land wel goed zal komen.

Wanneer besluit je dan om alles achter je te laten, omdat je niet meer verder kunt met je leven in het land waar je woont? Wanneer kom je tot de conclusie dat je er zoveel risico's loopt, dat je liever met slechts enkele bezittingen vertrekt naar een onzekere bestemming?

In mijn werk heb ik veel mensen ontmoet die dit hebben meegemaakt. Ik vroeg mij af wat het betekent om te leven in oorlogsgebied, om als burger zomaar vlakbij je huis in een vuurgevecht te geraken. Anderen die ik sprak zijn gevlucht uit streng islamitische landen. Zij liepen gevaar omdat ze minder streng islamitisch zijn of omdat ze tot een etnische of christelijke minderheid behoren. Omdat de reis zeer gevaarlijk kan zijn, zijn het vooral mannen die naar Europa komen. Als een vrouw toch besluit te vluchten loopt ze extra risico's. In veel culturen is een vrouw echter ook kwetsbaar als ze zonder man achterblijft. Hun positie hield me steeds meer bezig.

Wat gaat er door je heen als je man op een dodenlijst staat? Welke impact heeft het als je jarenlang moet onderduiken, je kinderen niet naar school kunnen en nooit buiten komen?

Ik ontmoette bijvoorbeeld een vrouw die nooit langer dan een paar dagen op hetzelfde onderduikadres kon blijven.

Veel verhalen raakten mij. Mede door de vragen die mensen mij regelmatig stelden over mijn werk kwam ik op het idee enkele vrouwen te interviewen voor een boek. Omdat ik me

goed realiseerde dat zo'n interview pijnlijke herinneringen naar boven kon halen, twijfelde ik. Het idee liet me echter niet los en ik bedacht wie ik wilde interviewen: Nawroz, Abagull, Ceebla en Isabella, afkomstig uit respectievelijk Noord-Irak, Afghanistan, Somalië en Angola. Toen ik Ceebla als eerste vertelde over het boek, reageerde zij zo enthousiast dat ik definitief besloot mijn plan uit te voeren. Ik ben hen heel dankbaar: ze vertellen niet alleen over het leven als vrouw binnen hun cultuur. Hun verhalen gaan ook over wat zij tijdens hun reis meemaakten en hoe zij in Nederland met een verblijfsvergunning een nieuw leven konden opbouwen.

Nawroz vertelt over wat het voor haar betekende om na de vlucht van haar man jarenlang alleen met haar kinderen achter te blijven in Noord-Irak. Na acht jaar onzekerheid was er toestemming voor **gezinshereniging**.

Abagull beschrijft haar gevaarlijke reis met **smokkelaars** door delen van Azië en Europa. Zij raakt tijdens haar reis al haar spullen kwijt. Ze zit met haar kinderen lange tijd in het donker opgesloten achter in een laadruimte, waar ze na enige tijd nog nauwelijks kon ademen. De **smokkelaar** weigert hulp te bieden als haar jongste kind in het water valt en dreigt te verdrinken.

Ceebla verhaalt met humor over de cultuurshock die zij tijdens haar aankomst in Nederland ervoer. Ze heeft nog nooit een trein gezien en begrijpt niet dat ze in een van die langskomende gele dingen moet stappen. Als ze 's avonds in Ter Apel aankomt, rijdt de bus die avond niet meer. Daar staat ze dan, midden in de nacht. Afkomstig uit een land waar vrouwen vogelvrij zijn, denkt ze dat haar laatste uur heeft geslagen.

Isabella doorstond veel moeilijkheden en werd jarenlang uitgebuit toen ze illegaal in Nederland verbleef. Uiteindelijk viel ze onder de **pardonregeling** en kreeg ze een verblijfsvergunning.

Dit zijn fragmenten uit de verhalen van de vier vrouwen uit *On bereikbaar*. Hun vrijheid betekent veel meer voor hen dan leven in een land zonder oorlog of onderdrukking. Zij kregen hier de kans zich te ontwikkelen, te mogen werken en leren, en kunnen vrij over straat lopen zonder dat anderen hen lastig vallen. En niemand zal hen berispen omdat hun kleding niet bedekkend genoeg is. Ceebla kon zelfs besluiten te scheiden van haar man, wat haar in Somalië veel problemen zou hebben opgeleverd. Het leven hier heeft deuren voor hen geopend.

Maar om te komen waar ze nu staan, moesten ze ook veel overwinnen. De taal leren, bijvoorbeeld, was zeker niet makkelijk. Nederland is het land van duizend-en-een regels, waar je bijna overal formulieren moet invullen. Iets wat zij in hun eigen land niet gewend waren. Als je uit een heel andere cultuur afkomstig bent, kan het moeilijk zijn erachter te komen wat er op sociaal gebied van je wordt verwacht. Deze belemmeringen zorgden ervoor dat de vrouwen zich in het begin eenzaam hebben gevoeld. Inmiddels vertellen ze met humor over de misverstanden uit hun eerste periode in Nederland.

Hun verleden dragen de vrouwen nog steeds met zich mee. Ze hebben familieleden achtergelaten. Van andere familieleden die ook zijn gevlucht, weten zij soms niet waar deze terecht zijn gekomen en hoe het met hen gaat. De vrouwen hebben soms nog last van hun traumatische ervaringen. Ze realiseren zich dat ze uiteindelijk goed terecht zijn gekomen en zijn dankbaar voor hun nieuwe leven in vrijheid.

De verhalen van deze vier vrouwen tonen de kwetsbare positie van vrouwen in veel culturen. Daarom hebben Uitgeverij Stili Novi en ik besloten de helft van de opbrengst van *On bereikbaar* te schenken aan organisaties in de herkomstlanden van de vrouwen, die als doelstelling hebben de positie van vrouwen te verbeteren door middel van bewustwordingsprogramma's en scholing.

Om meer inzicht te krijgen in de achtergrond van de vrouwen worden aan het einde van elk verhaal cultuurspecifieke onderwerpen toegelicht. Er zijn ook thema's die gelden voor meerdere culturen, deze kunt u vinden in de verklarende woordenlijst achter in het boek. In het register wordt verwezen naar de (thema)tekst van de vetgedrukte woorden.

Ik wens u veel leesplezier!

Anki Dunnewind-Hengelaar

De echtgenoot van Nawroz, Mohammed, moest Noord-Irak hals over kop door de bergen ontvluchten. De reis was te zwaar voor de destijds zwangere Nawroz en hun nog kleine kinderen. Zij bleven achter, maar dachten dat ze snel weer konden worden herenigd. Mohammed kreeg echter in Nederland jarenlang geen verblijfsvergunning, waardoor hij zijn gezin niet kon laten overkomen. Contact was nauwelijks mogelijk.

Ceebla groeide op in Mogadishu, de hoofdstad van Somalië; een land in oorlog. Haar oom belandde in het ziekenhuis toen hij gewond raakte door een verdwaalde kogel. Haar ouders werden doodgeschoten toen zij terugkwamen uit het ziekenhuis, waar zij haar oom hadden verzorgd. Kort daarna besloot Ceebla te vluchten. Noodgedwongen liet ze haar man, haar broertjes en zusje achter. In Nederland kreeg ze een vluchtelingenstatus, waarna ze werd herenigd met haar gezin.

Abagull woonde met haar gezin in Kabul, de hoofdstad van Afghanistan. Toen de taliban aan de macht kwamen, moesten zij onderduiken. Na drie en een half jaar vielen de taliban het onderduikadres binnen en sloegen Abagulls man in elkaar, waarna ze hem meenamen. Dit was de laatste keer dat ze hem zag. Haar man bleef spoorloos. Abagull ontvluchtte met haar drie jonge kinderen het land. Ze beschrijft haar reis vol ontberingen, waarbij haar zoontje bijna verdronk.

Isabella's asielverzoek werd afgewezen, waarna ze op straat belandde. De Angolese ambassade verstreekte geen reisdocumenten, waardoor ze niet terug kon. Jarenlang verbleef ze illegaal in Nederland. Soms kreeg ze onderdak, maar ze werd ook uitgebuit. Toen ze lange tijd onvoldoende te eten had, raakte ze zo verzwakt, dat ze in een ziekenhuis belandde. In 2007 hoorde ze over een generaal pardon voor langdurig in Nederland verblijvende ex-asielzoekers. Haar aanvraag werd gehonoreerd; een nieuwe toekomst gloorde.

Nawroz: 'Ik bleef in hem geloven, terwijl iedereen zei dat ik hem moest vergeten.'

Abagull: 'De onzekerheid over het lot van mijn man was vreselijk; ik kon het niet afsluiten. Pas langzaam besefte ik dat hij niet meer in leven kon zijn.'

Ceebla: 'Ik had nog lang last van angsten als ik op straat liep. Ik was gewend dat er overal gevaar loerde en verwachtte achter elke boom een verkrachter.'

Isabella: 'De moeilijkste periode van mijn leven, waarin mijn vertrouwen in God mij er doorheen heeft gesleept.'

Wat betekent het om te leven in oorlogsgebied? Om als burger zomaar vlakbij je huis in een vuurgevecht te geraken? Om in gevaar te zijn omdat je minder streng islamitisch bent of omdat je tot een etnische of christelijke minderheid behoort? Omdat de reis zeer gevaarlijk kan zijn, zijn het vooral mannen die vluchten. Als een vrouw toch besluit te vluchten, loopt ze extra risico's. In veel culturen is een vrouw echter ook kwetsbaar als ze zonder man achterblijft. Hun positie hield de auteur steeds meer bezig.

Anki Dunnewind-Hengelaar interviewde vier vrouwen. Ze vertellen niet alleen over het leven als vrouw binnen hun cultuur. Hun verhalen gaan ook over wat zij tijdens hun reis meemaakten en hoe zij in Nederland met een verblijfsvergunning een nieuw leven konden opbouwen.

Nawroz vertelt over wat het voor haar betekende om na de vlucht van haar man jarenlang alleen met haar kinderen achter te blijven in Noord-Irak. Abagull beschrijft hoe haar jongste kind bijna verdronk tijdens haar gevaarlijke reis met smokkelaars door delen van Azië en Europa en de smokkelaar geen hand uitstak. Ceebla verhaalt met humor over de cultuurshock die zij tijdens haar aankomst in Nederland ervoer. Ze heeft nog nooit een trein gezien en begrijpt niet dat ze in een van die langskomende gele dingen moet stappen. Isabella doorstond veel moeilijkheden en werd jarenlang uitgebuit toen ze illegaal in Nederland verbleef.

Anki Dunnewind-Hengelaar werkt al enkele decennia voor VluchtelingenWerk. Tijdens haar werk kwam zij in aanraking met vrouwen in kwetsbare posities. In het boek *On bereikbaar* wil zij de rol en positie van de vrouw binnen verschillende culturen onder de aandacht brengen.

Prijs: € 15,00

Bestellen:
www.stilinnov.nl